

Immigratiesurplus

Auteur(s):

Roodenburg, H.J.

De auteur is werkzaam bij het Centraal Planbureau.

Verschenen in:

ESB, 86e jaargang, nr. 4319, pagina 610, 27 juli 2001

Rubriek:

ABC

Trefwoord(en):

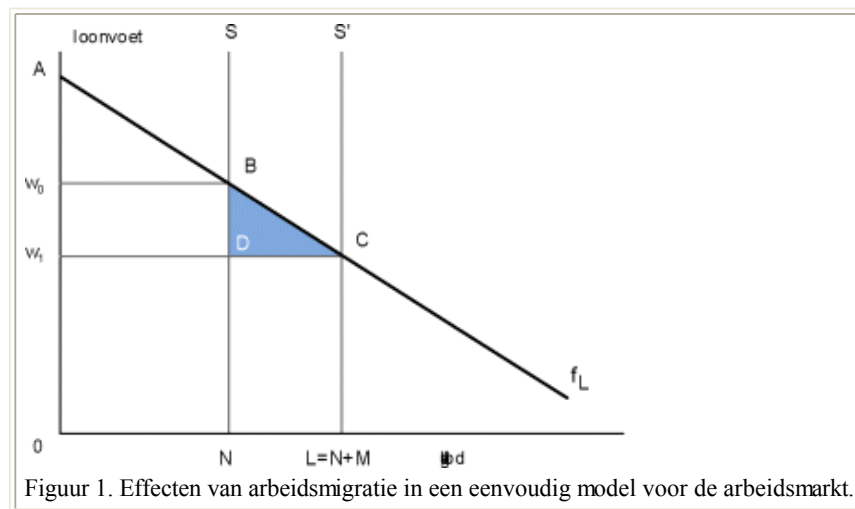
arbeidsmarkt

Biedt de toestroom van buitenlandse arbeidskrachten een oplossing voor de krapte op de Nederlandse arbeidsmarkt? Het nationaal inkomen stijgt er nauwelijks door.

Arbeidsmigratie wordt de laatste tijd nogal eens genoemd als een oplossing voor de krapte op de arbeidsmarkt. Neemt het nationaal inkomen, na aftrek van het looninkomen van de immigranten, erdoor toe en zo ja in welke mate? Voor de beantwoording van deze vraag gaan we te rade bij de theorie van het 'immigratiesurplus'.

Model

Uitgangspunt is een simpel model van George Borjas met homogene arbeid en zonder collectieve sector, zoals weergegeven in [figuur 1](#)¹. Hierin geeft f_L de vraag naar arbeid weer bij verschillende loonvoeten. Het arbeidsaanbod is inelastisch en wordt weergegeven door de lijn S (exclusief immigranten), respectievelijk S' (inclusief immigranten). In de uitgangssituatie bestaat evenwicht bij een loonvoet w_0 en een hoeveelheid arbeid N . Het nationaal inkomen komt dan overeen met het oppervlak van het trapezium $ABN0$. Stel dat er M immigranten op de arbeidsmarkt bijkomen. Een nieuw evenwicht komt dan tot stand op het kruispunt van de vraagcurve f_L en de aanbodcurve S' . In dit nieuwe evenwicht bedraagt de loonvoet w_1 en het arbeidsvolume $L=N+M$.

Door de immigratie neemt het nationaal inkomen toe overeenkomstig het trapezium $BCLN$. Een deel hiervan ter grootte van rechthoek $DCLN$ valt in de vorm van loon toe aan de immigranten. Voor het overige, de driehoek BCD , valt de stijging van het nationaal inkomen toe aan de factor kapitaal. Dit bedrag, in de literatuur aangeduid als het immigratiesurplus, vormt de positieve bijdrage van de immigranten aan het inkomen van de reeds aanwezige bevolking. Deze bevolking ondervindt ook nog een verschuiving van loon- naar kapitaalinkomen ter grootte van rechthoek w_0BDw_1 .

Krapte op de arbeidsmarkt ontstaat in dit model bij starre lonen die beneden de evenwichtswaarde w_0 liggen, bijvoorbeeld op het niveau w_1 . De arbeidsvraag is dan gelijk aan L en overtreft het arbeidsaanbod N . Het nationaal inkomen is wederom gelijk aan trapezium $ABN0$. Het aandeel van de factor arbeid in het nationaal inkomen is nu echter kleiner, namelijk rechthoek w_1DN0 in plaats van w_0BN0 . Als het tekort aan arbeidskrachten wordt aangevuld door M arbeidsmigranten neemt het nationaal inkomen wederom toe conform trapezium $BCLN$. Hiervan resteert na aftrek van het loon van de immigranten weer een immigratiesurplus ter grootte van de driehoek BCD , dat toevloeit naar de factor kapitaal. Door de starre lonen profiteert de factor kapitaal in dit geval niet ook nog eens van een verschuiving van loon- naar kapitaalinkomen.

Borjas geeft voor de berekening van het immigratiesurplus een benaderingsformule voor kleine mutaties in het arbeidsaanbod, die

gebruikt kan worden voor berekeningen van het type 'achterkant-van-de-sigarendoo's'. In iets vereenvoudigde vorm luidt deze formule: $\Delta Y = -0,5 W \Delta m$. Hierin is ΔY het immigratiesurplus, W de loonsom in de uitgangssituatie, Δ de loonelasticiteit van de arbeidsvraag en m het arbeidsaanbod van immigranten als fractie van de totale hoeveelheid arbeid.

Nederland

Laten we deze formule eens toepassen op de volgende casus. Er zijn in Nederland momenteel circa 200.000 vacatures, waarvan ongeveer de helft moeilijk vervulbaar. Als we die moeilijk vervulbare vacatures zouden laten vervullen door 100.000 arbeidsmigranten, wat zou dan het immigratiesurplus zijn? Die immigranten zorgen, mits zij in voltijd werken, voor 1,5 procent stijging van de hoeveelheid arbeid; dus $m = 0,015$.

Wat is een plausibele waarde voor de elasticiteit Δ ? In de literatuur vinden we uiteenlopende waarden. Macro-economische modelvarianten suggereren een waarde rond de -0,5. De loonsom W bedraagt, inclusief het toegerekend loon van zelfstandigen, circa 500 miljard gulden. Stoppen we het één en ander in de formule dan rolt daar een immigratiesurplus uit van 29 miljoen gulden per jaar, wat neerkomt op 290 gulden per immigrant. Laatstgenoemd bedrag komt bij een disconteringsvoet van vier procent, afgezien van productiviteitsgroei, overeen met een contante waarde van circa 7.500 gulden per immigrant. Dat is geen indrukwekkend bedrag: misschien net voldoende om de kosten van een inburgeringscursus te dekken.

Kanttekeningen

Vanzelfsprekend kunnen bij de bovenstaande exercitie kanttekeningen worden geplaatst. Het model kent nogal wat beperkingen. Om te beginnen is er geen onderscheid naar opleiding. Uit de theorie is bekend dat het immigratiesurplus groter zal zijn naarmate de opleidingsverdeling van de immigranten verder afwijkt van (dus complementair is aan) die van de reeds aanwezige beroepsbevolking.

Verder blijven de netto-effecten op de collectieve sector buiten beeld. Jonge volwassenen zijn onder immigranten meestal oververtegenwoordigd. Dit is voordelig voor de collectieve sector. Als de arbeidsdeelname van de immigranten uiteindelijk tegenvalt en een meer dan gemiddeld beroep wordt gedaan op de sociale zekerheid, kan dit omslaan in het tegendeel.

Ook blijft de reactie van de internationale kapitaalmarkt op de hogere rendementen buiten beschouwing. Ten slotte zou de absolute waarde van de elasticiteit Δ , en daarmee het immigratiesurplus, groter kunnen zijn dan verondersteld. De uitkomst van de rekensom is recht evenredig met de absolute waarde van deze elasticiteit, maar zelfs als we die elasticiteit flink zouden oprekken zou dat nog steeds een immigratiesurplus opleveren dat weinig zoden aan de dijk zet.

Volgmigratie

Een andere kanttekening betreft de onvermijdelijke volgmigratie, met name wegens gezinshereniging en gezinsvorming. Uit ervaring weten we dat de immigratie die hierdoor ontstaat op termijn een veelvoud kan bedragen van het aantal oorspronkelijk toegelaten arbeidsmigranten². Als die volgmigranten op hun beurt ook op de arbeidsmarkt verschijnen kan sprake zijn van 'overshooting', met werkloosheid als gevolg. De mate waarin volgmigranten zullen deelnemen aan betaalde arbeid is echter onzeker, doordat hun inzetbaarheid op de arbeidsmarkt niet wordt getoetst. De volgmigranten die niet participeren dragen ook niet bij aan het immigratiesurplus. Het immigratiesurplus per immigrant zal daardoor kleiner uitpakken.

Conclusie

De gemaakte rekensom laat zien dat het nationaal inkomen, na aftrek van het looninkomen van de immigranten, nauwelijks toeneemt door immigratie. Ook met inachtneming van de geplaatste kanttekeningen lijkt dit een aanwijzing dat de baten van arbeidsmigratie voor een land als Nederland niet moeten worden overschat

¹ G.J. Borjas, The economic analysis of immigration, in O. Ashenfelter en D. Card (red.), *Handbook of labor economics*, deel 3, Elsevier, Amsterdam, 1999, blz.1700-1702.

² De recente studie van het Werkverband Periodieke Rapportage Bevolkingsvraagstukken, waarin het NiDi en de planbureaus samenwerken, bevat een uitgebreid overzicht van de immigratie in Nederland, de achterliggende factoren en de economische en sociale gevolgen. Volgmigratie is een van de thema's in dit rapport. Zie: N. van Nimwegen en G. Beets, (red.), *Bevolkingsvraagstukken in Nederland anno 2000*, NiDi-rapport nr. 58, Den Haag, 2000, blz. 20-24, 159-161, 186-190 en 212-213.